

Pregó de la Festa de Sant Romà

Pregoner: Antoni M. Aragó i Cabañas

Data: 16 de novembre de l'any 1979

Ajuntament de
Lloret de Mar

SAMLM
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL DE LLORET DE MAR

PRESENTACIO DEL PREGONER,

M. Carme Bausili i Rusiñol,
Regidora de Cultura

Senyores, Senyors:

Poques vegades s'esdevé la possibilitat de presentar un intel·lectual prestigiós i, alhora, una persona filla de Lloret. Aquest és el cas del pregoner d'aquest any, Antoni M. a Aragó i Cabañas, penúltim fill d'una distingida família de Santa Coloma de Farners, molt vinculada per part de mare a la nostra vila, nasqué a Lloret de Mar el 15 d'agost de 1918.

Circumstàncies familiars i d'estudis i professionals després, el dugueren a Barcelona. Malgrat tot, no ha deixat mai de pensar en el nostre poble i de fer coses per ell. Hom recorda l'ajuda rebuda amb motiu de les festes del Mil·lenari, la magnífica 'conferència pronunciada al Club Nàutic sobre història local i d'altres intervencions seves en diverses ocasions. D'altra banda, l'hem vist sovint per la nostra vila, els caps de setmana o en temps de vacances.

A part d'aquests vincles entranyables i tenint en compte ja la figura de l'intel·lectual que hi ha en ell - intel·lectual humà, afable, assequible en tot moment-, hem de dir que Antoni M. Aragó és el sots-director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona, institució modèlica en el seu gènere, en l'estructuració de la qual ha tingut una bona participació la personalitat del nostre pregoner; membre destacat del Cos Facultatiu d'Arxivers, Bibliotecaris i Arqueòlegs, vocal del Comitè Ibero-Americà de Terminologia Arxivística, membre d'importantes entitats nacionals i estrangeres, ex-professor de l'Escola de Bibliotecàries i d'altres centres docents barcelonins, col·laborador de la Gran Enciclopèdia Catalana, historiador, conferenciant i publicista. Té escrita una antologia del poeta alemany Heine, en la qual la sensibilitat d'Antoni M. Aragó aporta unes versions excel·lents. I és que el nostre pregoner d'avui també personalment ha conreat la poesia, això sí, d'una forma gairebé reservada.

Pensem que aquesta sensibilitat que apuntàvem en la persona d'Antoni M. Aragó, la seva humanitat i, a la vegada, el seu rigor científic, la seva capacitat d'historiador i de conferenciant, donaran com a resultat un pregó digne, que ens plaurà a tots i que quedarà com una aportació definitiva al coneixement i valoració del nostre poble.

El Sr. Aragó té la paraula.

(Aplaudiments).

PREGÓ

El desvetllament de la Vila

Si és costum d'aquesta vila de celebrar la festa patronal amb un Pregó que serveixi de llindar a les jornades commemoratives de Sant Romà, i si per gentilesa del Consistori se m'ha distingit amb aquest honor tan immerescut, valdrà més que emmudeixi la meva veu i deixi parlar el paisatge, les cases i les masies, els lleguts i navilis i, sobretot, els homes que enaltiren la nostra vila.

I com a símbol, no cal cercar-ne un altre: un lloret arrelat fa més d'un mil·lenni dins un sòcol de diorita, que enlaira les seves branques segures i amables, coronades d'un fullam que parla de triomf i perennitat. Aquest és el model o «pattern», del meu poble. Un arbust pel troc del qual puja una saba generosa i activa, que es plasma a través de diverses edats i cultures: neolítica, ibèrica, romana, hispano-goda i, finalment, catalana. De les primeres generacions de lloretencs que escolliren llur «habitat» a la rodalia, en donen fe les restes del Puig Rodó, del Puig del Castellet i de Montbarbat, i el sepulcre romà, que despertava un món de llegenda en la nostra infantesa. Del Lloret mil·lenari -com ja divulgaren els historiadors Josep M. Pons Guri i Esteve Fàbregas i Barri- en donen testimoni una referència del 20 de novembre del 966, en el testament del comte de Barcelona Miró I. Del Lloret romànic, en resta tant sols el campanar de les Alegries i uns quants folis en pergami de venerables Antifonaris, pertanyents a l'antiga parròquia.

Boirosos temps de treballadors anònims, pràcticament indocumentats qui, com les arrels, s'obrien pas terra endins i rompien el bosc per tal de fer possible una agricultura indispensable. Vila rural, que acomboiava una petita constel·lació de petites masies al redós d'un campanar romànic.

Però ben prompte, passat el perill de les incursions que sobrevenien de diversos quadrants, la vila dispersa es dirigeix cap el mar, s'asseu damunt la sorra i diu: «Aquí em quedo!». I comença de construir la nova pobla, el «portus Loreti», en forma d'acròpolis dominada per un castell i amb una petita capella dedicada a Sant Joan. És un minúscul poblament, flanquejat per la riera, semblant a la Vila Vella de Tossa, que conté una pinya de dos-cents lloretencs estemordits, que com diu l'havanera, «No es fien mai de la calma», però que tanmateix s'endureixen i s'aventuren a aprendre l'art i l'ofici de la pesca costanera.

Estem al segle XIII. Uns noms escadussers ens vénen a saludar: Martí Morell, Pere Saragossa i Arnau de Bosch.

Cinquanta anys més tard, un procés sobre el dret de fer llenya als

boscós de Lloret ens dóna una llista de noms. Ara sí que coneixem els primers caps de casa que, tots junts, com un grup de castellers, comencen a bastir la gran piràmide humana que ha arribat fins avui: són noms perduts, alguns, en l'aiguabarreig del temps i d'altres vius encara entre nosaltres. Perdoneu que els esmenti tots, però s'ho tenen ben merescut: Pere Albà, Pere Aguts, Marc Andreu, Pere Aulench, Ferrer Blanch, Bernat Blandrich, Jaume Bonet, Guillem Botet, Pere de Botet, Pere Bruguera, Jaume Cabanyes, Joan de Calastre, Bernat Cassà, Ramon de Camps, Pere Caulès, Ramon Castelló, Pere Ciureda, Simó Ciureda, Arnau Coll, Bernat Creixell, Bonanat Daví, Arnau i Bernat Domènech, Bernat Dorta, Guillem Duray, Vicenç Esteve, Pere Ferrer, Guillem Florit, Bernat Garrofa, Arnau Guinart, Bernat Jalpí, Bernat Joga, Guillem de Llagostera, Pere Mascarés, Guillem Mir, Guillem Moren, Jaume ça Parera, Bernat ça Pera, Guillem, Jaume i Nicolau de Pla, Guillem Pradell de Nuy i Pere Puig. Notem, en aquesta llista, la progressiva desaparició dels prenomés hispano-gots (Arnau, Bertran, Guillem), que són substituïts pels del Martirologi cristià, amb preferència apostòlics. És curiós de destacar el nom de Nicolau, amb tota probabilitat referent a Sant Nicolau de Bari, la devoció del qual penetra a la nostra terra en la tretzena centúria. Respecte als cognoms, observem el de ça-Pera, del qual és molt possible que en sortís, el tan característic de Peçapera, per aglutinació.

Pas a pas, la població augmenta sensiblement: a l'últim terç del segle XIV, segons el fogatge de les Corts de Cervera, Lloret comptava amb 335 veïns, mentre Girona en tenia 4.800, Llagostera 520, Tossa 330 i Santa Coloma 255. Ignorem els estralls que pogué ocasionar la Pesta Negra, però la nostra vila la sobreportà i, en 1515, sumava 88 focs, o sia, uns 420 habitants. Quaranta anys més tard en tenia 440, a freqüència de Maçanet, quan Blanes en comptava 1.100, Anglès 680 i Santa Coloma 475. Cent anys després, gairebé doblaria la població.

Aquesta ascensió demogràfica obeeix, d'una part, al propi increment vegetatiu, i de l'altra, a la immigració d'algunes famílies d'altres llocs de l'interior -com els Albertí, de Llagostera, els Cabanyes de Caulès o els Suris de Vidreres-; o també de la mateixa costa: de Blanes procediren els Conill i els Garriga i els Durall. Aquesta última família era, en realitat, barcelonina, i els seus membres foren mercaders de gran empenta. Al segle XVII, amb motiu de les guerres contra els hugonots, apareixen, com en d'altres poblacions de la costa, alguns refugiats francesos.

És del tot natural que l'augment de població comportés una ampliació territorial de la vila, que seguí l'impuls vers Llevant, passada la riera que fins llavors havia servit de contenció. Finida l'etapa de l'aprisió directa de la terra, o de la submissió estricta dintre els murs del castell, els senyors jurisdiccionalmentals de Lloret establiren a cens emfitèutic les terres sorrenques de l'Areny i la Carbonera. Allà dirigiren els ulls els nostres avantpassats: vers els aiguamolls que formaven les llargues ones de la mar, que no trobaven altre obstacle que un rest de canyes i bardissa. D'una manera intuïtiva,

pronosticaren que els temps dels burgs de defensa havien passat i que s'iniciava una nova època: la de les viles plenament marineres, edificades en forma de mitja lluna vorejant les cales. Un preciós document del 1298 ens demostra que aquell impuls tou a Lloret molt prematur. En efecte, el dos d'octubre d'aquell any, Ramon de Montoliu, canonge de Girona, i Elisenda de Lloret establiren a Martí Morell un solar a l'Areny per a fer una casa, i li donaren llicència per a posar una taula de venda davant de la porta.

Així anava la nostra vila guanyant la batalla dels xaragalls i tot fa creure que d'aquell mullader en pervindria el nom irònic de Venècia, i no pas d'uns hipotètics italians que no deixaren la menor petja documental.

Veurem, doncs, com en un ràpid flashback, algunes imatges de la vida diària de la gent lloretenca, 500 anys enrere. Els documents ens parlaran per ells mateixos i contestaran gairebé totes les preguntes que demanin la nostra curiositat.

La vila, com era? Ja tenim la vila nova de Lloret, situada entre els pujols, coromines i planes, que reberen una toponímia familiar encara avui entre nosaltres: Sa Caleta, Els Banys, Sa Mora, l' Hortal, la Cladella, el Puig d'en Maig, l'Espinal, el Puig d'en Calastre, el Garrotar, la Vinyassa . . . La configuració de la vila presenta una estructura racional, de xarxa de carrers tirats a cordill. Però els carrers, seguint un costum de l'Edat Mitjana, no tenen encara un nom propi, sinó que són coneguts per una característica topogràfica (carrer de l'Església, carrer de l'Hospital, carrer de la Plaça); per un estament (carrer de Cavallers); o pel nom d'un veí important o més conegut: carrer d'en Joan Bernich, d'en Sorís, de la Ben Lligada . . .

El batlle i els jurats es preocupaven de la sanitat i llimpiesa pública, per tal de que la vila presentés un aspecte net i atractiu. Així són freqüents les crides per a adobar els carrers en el termini de cinc dies, sota pena de 5 sous; o per a reforçar els marges de la riera, sota pena de 10 lliures -que equivalien al preu d'un mul-; i, sobretot, les que prohibien tirar escombraries ni aigua bruta des de les finestres: cosa que hem de suposar que mai no succeïa...

D'una manera especial, l'Ajuntament vetllava per la condícia de la platja, que com es pot suposar, no s'utilitzava per a prendre banys de sol, sinó per a les barques, els tallers i els dipòsits de llenya i carbó. Molt sovint, els Jurats recorden als vilatans que la platja deu restar neta, des de la riera a la Carbonera. I és que la mar de Lloret, com succeeix encara, solia abrivar-se certs mesos de l'any. I engallint els munts de llenya n'hauria fet una bella escampadissa, que hauria perjudicat la hissada de les barques. D'altra banda, havent avançat els edificis com una llotja vers el mar, calia protegir-los de l'embranchida de les onades. Així, el 29 de desembre de l'any 1498, el batlle féu una crida:

«que tothom vingua ajudar a fer pelissada en la plage e assó per lo benefici de la cosa pública e del senyor; e hage aportar

Ajuntament de
Lloret de Mar

SAMLM
SERVEI D'ARXIU MUNICIPAL DE LLORET DE MAR

pals e boschs e lenyam en detenció de la vila e sients d'aquella, e assó sots pena de XXV lliures».

Aquest ban, tanmateix, promogué una interpel·lació dels síndics Pla i Flaquer, els quals opinaven que era necessari, prèviament, convocar el consell de la universitat. I en Pere Pla, a més, protestà de que el batlle «*li vol fer feyna en dia de diumenge, lo que es prohibit entre crestians, no ocoent-hi nessessitat*». Si, malgrat tot, havien de complir, sorgien ingrates comparacions, de si en Guinart o en Pla no havien adobat la riera com els altres, sinó d'una manera descurada. Coses dels lloretencs d'ahir i d'avui!

Dintre el recinte de la població sobressortien dos edificis: l'Hospital i l'Església, apart de la flamant casa, al carrer de la plaça, de don Miquel d'Albertí, castlà de Llagostera i, per tant, delegat governatiu de don Guerau de Cruïlles, qui posseïa en aquell temps l'alta jurisdicció de la vila.

En 1461 es feren les obres de l'Hospital:

«Nosaltres, Anthoni Scarrà e Pera Fabrech, mestres de cases, regonexem a vosaltres, seyór en Bernat Saragossa e Nicolau Devin, obrés del Spitall de Loret, que.ns avets pagats e fets contents de tota aquela obra que per vosaltres avem feta al Spitall del dit loch, e per tant, com sia en veritat, vos fem lo present al be ran scrit de ma de mí, Francesch Garriga, pervere, rector e notari de Lo ret, de voluntat dels dement dits, en presència de Guerau Andreu, mariner de Lo ret, e Johan Gaudi nau, fransès e mestre de cases... ».

Però l'obra més important fou la de l'Església. Era evident que la nova pobla marinera necessitava una altra casa d'oració, l'antiga havent quedat petita i allunyada. De la nova construcció, d'un gòtic renaixent, que mostrava una nau oberta i elegant, com la quilla d'una barca rodona, no cal parlar-ne gaire. Tots la veiem. Uns símbols heràldics ens recorden els seus promotors. I, a la llinda, una llegenda diu així:

«Aquesta esglesia fonc edificada a laor de Deu e de la verge . Maria e de mossenyer sanet roma lo dia de sancta magdalena l'any mil D e Xe fonch acabada l'any mil e XXII e a quostat tres mil liuras de fe.»

Donem un tomb per la vila. Aquesta es va organitzant, poc a poc, a l'entorn de l'església i del cementiri parroquial, en els terrenys que foren anomenats La Carbonera, on acaben d'edificar la seva casa l'Antoni Andreu, en Domingo Cabanyes, en Bartomeu Carreres, el patró Pere Daví, en Pere Jaga i en Guerau Saragossa, entre molts d'altres. I si entréssim a una d'elles, per saber com viuen els lloretencs a l'època del descobriment d'Amèrica? Heus aquí una, on sembla que no hi ha ningú: la d'en Gaspar Daví.

Al porxo hi ha alguns atuells de treball: una rella, una destral, dues podadores, un dall ... A l'entrada: un cup, un bassí ple d'olives, una perola

d'aram, una bota, onze escudelles de terra de València i, com a mobles, una taula amb petges, un cofre de mestre d'aixa i un escriny. *Al rebost*: un rusc i set gerres olieres. *Al celler*: un banc amb petges i una taula, una tina i una bota plena de vi prim vermell. *Al menjador*: un banc i una caixa de mariner. *La cambra major* conté un llit de posts, dos bancs, un travesser, una flassada i un matalàs. Altres tres cambres estan aparellades amb un llit cadascuna. *Al graner* hi trobem 82 vuitants d'ordi, 7 vuitants d'espelta i una arada amb el seu jou. *La cort*, adossada a la mansió, està també ben proveïda: de dos bous llauradors, un brau, una vedelleta, un porcell i onze ovelles.

No hi ha dubte de que en Gaspar Daví fou un lloretenc benestant, ja que altres domicilis tenen només una planta baixa, amb una entrada, una cuina i dues cambres.

Poc més o menys, el mobiliari domèstic ofereix l'austeritat quasi monacal que hem observat. O sia, format per bancs i taules, llits de posts i caixes marineres. A les parets, pengen tal volta algun plater, sedassos i eines de treball, una gàbia de vergues per als ocells i, potser, algunes armes; les més freqüents: llances, ballestes, escuts, punyalets i espases. Dintre algun cofre, les coses de valor: tasses, pitxers i culleres d'argent, anaps, rosaris de coral, corretges luxoses i monedes. Normalment, el vestuari era senzill: un gipó de fustany, unes calces burelles, un mantell i un *caparó*.

No serà fins a l'època barroca, quan apareixerà un inici de benestar i confort domèstic. L'antic aspecte bohemí es mudarà en una instal·lació ja més organitzada. Tant el menjador, com els dormitoris, adquiriran llur propi caràcter, ben diferenciat: el primer acomplirà exclusivament la seva funció, i estarà moblat amb una taula de noguera i un bufet, fet a la francesa. Els llits ja no seran de posts, sinó de pilars. Sobre els mobles, no hi manca un gerro amb flors. I les parets s'il·lustren amb pintures valencianes o gravats de la Verge, Jesús Infant o un Sant determinat. L'aixovar s'enriqueix amb peces de tela fina i amb prenes de vestir de millor qualitat. L'acondiciament dels interiors anirà progressant, en les famílies d'un status elevat, durant tot el segle XVIII, fins a assolir aquell estil íntim i acollidor, d'acord amb l'esperit familiar vuitcentista, del qual molts de nosaltres en tenim encara vivències ben corprenedores.

I els aliments, quins eren?

Estem encara en una cultura eminentment cerealista. El blat escassejava i calia comprar-lo on fos, ben sovint al Sud de França, la qual cosa produïa un endeutament al municipi, gravat ja pels drets de la Mensa episcopal de Girona. A Lloret es cultivava l'ordi i l'espelta. Abundava el peix local -pagell i sardina- i no era car: un barril de sardina costava set sous i mig. També s'importava la tonyina. El vi de la terra no mancava mai. I els ramats de cabres i ovelles pasturaven pels boscos i les hortes.

I el treball?

Dels primers assentaments romanien encara un bon esplet de masies, algunes malmeses pel temps, d'altres floreixents fins els nostres dies. Els noms dels masos no tan canviat gaire des de llavors: Albà, Bayell, Calastra, Ses-Carreres, Horta, Lledó, Oliu . . .

Així, doncs, molts lloretencs eren pagesos, senyors útils d'una masia, arrendadors o jornalers. Però, des de que es forma el nucli urbà de poblament, sorgeixen noves activitats. I la que s'emporta la palma és la marina. En 1443, de 24 caps de casa, la meitat són pescadors, mariners, patrons, o mestres d'aixa i calafats. Els altres: sacerdots, sastres, ferrers, barrillers, bracers i traginers. No cal pensar, llavors, en moviments feministes: les dones, a casa, i als horts. I, entre mig, els carrers que eren una font d'entreteniment . . .

El mar és, doncs, la font de subsistència, de realització i d'esplai de la majoria dels lloretencs. I l'activitat marinera es formalitza a tres nivells:

- La pesca costanera.
- El cabotatge per la costa mediterrània oriental.
- La navegació d'altura.

La classe marinera es composava, inicialment, de pescadors i tripulants assalariats. Però, a no tardar, donaria cabuda al patronejament i a l'empresariat marítim. Els pescadors genuïns porten uns noms prou coneguts: Domènech, Dorca, Maig, Massià, Parés, Xardó... I el seu gremi havia de pagar el «Castellatge» al batlle senyorial. Entre els aparells, destaquen l'Art i el Volantí.

Però els fills de Lloret, dotats d'una imaginació inquieta, es sentiren ben prompte inclinats a la navegació de mar oberta. Existeixen mariners des del 400. Però el mar, font de riquesa, demana víctimes. La primera notícia documentada d'una d'elles ens parla d'un fill de Lloret, en Bonanat Joga, caigut en circumstàncies desconegudes, tot navegant en la nau d'un tal Mascota, el 1410. Dedicuem un pietós record a aquell mariner intrèpid, qui oferí generosament la seva darrera singladura com un exemple a seguir pel destí gloriós del seu poble.

Els qui fins llavors eren navegants assalariats per consignataris aliens, es mudaren ben aviat en patrons d'una nau pròpia: una barca rodona o un lleny d'una sola coberta. A mitjan segle, sonen ja com a patrons en Guillem ça- Pera, l'Esteve Pellicer i en Pere Daví de la Carbonera. El moviment d'articles de consum -principalment el peix i la fusta- donaren lloc a la naixença d'una nova activitat: la dels mercaders, entre els quals tingueren una certa rellevància l'Antoni Daví de la Plaça i en Bernat de Cabanyes.

Una escriptura del 17 de juliol del 1475 ens explica, molt gràficament, que la construcció d'un navili era un fet econòmic-social. És a dir, que en ella intervenien diversos finançadors, que estaven a pèrdues i guanys en proporció a llur part interessada. Es tracta de la venda feta per en Pere Daví

d'un quart i mig de lleny, del qual n'eren també propietaris en Joan Lleuger, de Sant Pol i en Benet Daví, per un quart cadascú i en Pere Bernich per dos octaus. El preu total era de 342 lliures. Però la lliura, quin valor tenia? Com és sabut, era una moneda de compte i, per tant, sols en podem formar un concepte sobre la base del seu poder adquisitiu.

A títol d'orientació, em permeto de donar algunes dades.

Una vinya i un bosc a Santa Cristina valia 8 lliures.

Un camp a Lloret podia arribar a les 14 .

L'arrendament d'un Mas, 2 lliures l'any.

El dot d'una noia de bona casa, solia ser de 40 lliures.

Un mantell, una lliura.

Una destral, un sou, o sia una vigèsima part de lliura.

Dos parells de gallines, 5 sous 6 diners. .

Una tassa d'argent, 5 lliures.

Un mul, 11 lliures.

Un lleny de navegar costava, doncs, una quantitat aproximada a 170 jornals de terra de cultiu, a deu dotalícis de donzelles, a una rècula de 30 muls, o bé a 70 tasses d'argent. (Notem que un mul valia dues tasses).

Els documents ens han permès de reviure les jornades de lluita i d'esperança dels primitius lloretencs. Se succeïren després altres èpoques, ja descrites pels nostres historiadors Galceran i Fàbregas Barri: la diàspora americana, i el retorn dels «indianos, al poble, amb la il·lusió d'edificar una vil/a, plena de tendres records, i de parlar democràticament amb els pescadors i artesans de la vila. Perquè a Lloret, mai no hi ha hagut distinció de classes, quant al tracte social. Aquell arbust, es convertí en una fronda humana densa , de relacions que ultrapassen les fronteres. La nostra platja fou un camí, un lloc d'encontre, i un motiu d'inspiració per als artistes. Però Lloret és encara més coses, que d'altres us podran dir amb millors paraules. I esperem que així segueixi en els dies que vindran, que Déu faci que siguin plens d'harmonia, de valors humans i de sempre renovada joventut.

(Ovació).